

Jak chronione są prawa konsumenta w UE?

★ Co rozumiemy mówiąc o prawach konsumenta?

W coraz większym stopniu zwracamy uwagę na tak zwaną ochronę konsumenta. Co dokładnie znaczy to określenie, w jaki sposób i przed czym chroni? Odpowiedzi na te i inne pytania postaramy się Państwu przybliżyć w niniejszej publikacji. Powołując się na dokumenty Unii Europejskiej, ochrona konsumenta obejmuje następujące zagadnienia:

1. ochronę zdrowia i bezpieczeństwa,
2. ochronę ekonomicznych interesów konsumentów,
3. prawo do rzetelnej informacji,
4. ochronę prawną,
5. reprezentowanie konsumentów na poziomie narodowym i komunalnym.

Nie jest to katalog, który istniał już od początku współpracy między państwami w ramach Wspólnoty Europejskiej. Do dzisiejszego kształtu ochrony praw konsumentkich dochodzono przez lata, a tylko jedno jest pewne – ze względu na rozwój nowych technologii wspomniane zagadnienia z całą pewnością będą poszerzać swój zakres.

★ Ochrona konsumenta w UE

U podstaw formalnoprawnych obszaru ochrona konsumentów i zdrowia leżało pragnienie podniesienia standardu życia. Temu celowi przyświecała preambuła traktatu założycielskiego Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej, w której w 1957 roku sformułowano zadanie poprawy warunków życia w państwach członkowskich, a także artykuł 2 Traktatu o Wspólnotach Europejskich.

Kolejnym aktem prawnym wydanym na rzecz ochrony praw konsumenta był uchwalony w 1975 roku przez Radę Unii Europejskiej „Pierwszy Program Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej ds. Polityki na rzecz Ochrony i Informacji Konsumentów”. W dokumencie tym zawarty był wspomniany wyżej katalog praw. Kolejnym ważnym dokumentem, który przyczynił się do nowej dynamiki w tej dziedzinie, był Jednolity Akt Europejski z 1987 roku, zmieniający art. 95 ust. 3 Traktatu o Wspólnotach Europejskich, który stanowił, że przy rozwoju rynku wewnętrznego jako podstawę należy przyjmować „wysoki poziom ochrony” w dziedzinie zdrowia, bezpieczeństwa, ochrony środowiska i konsumentów.

Jak chronione są prawa konsumenta w UE?

Traktat o Unii Europejskiej, który wszedł w życie w listopadzie 1993 roku, zdefiniował po raz pierwszy europejską politykę ochrony konsumenta jako samodzielną dziedzinę polityki unijnej za pośrednictwem art. 153 Traktatu o Wspólnotach Europejskich. Unia Europejska uzyskała uprawnienia do współtworzenia systemu ochrony konsumentów wraz z ustawodawcami krajowymi. Od tej pory przepisy UE w tej dziedzinie mogą (ale nie muszą) być przyjmowane w kontekście działań związanych z harmonizacją przepisów krajowych. Wspomniany artykuł 153 daje Wspólnocie Europejskiej uprawnienia do uchwalania regulacji, które „wspierają, uzupełniają i monitorują działania państw członkowskich”.

Po zakończeniu konferencji międzyrządowej poświęconej reformie Traktatu o UE na szczycie w Amsterdamie w czerwcu 1997 roku sektor polityki ochrony konsumenta został wzmocniony. Podczas tego szczytu artykuł 153 Traktatu o Wspólnotach Europejskich zyskał potwierdzenie. W Traktacie główne cele, które zostały wyznaczone w tej dziedzinie, dotyczą: ochrony zdrowia i bezpieczeństwa ekonomicznego interesów ekonomicznych obywateli Unii, a także rozwijania prawa do informacji.

★ *Działania UE w obszarze ochrony konsumenta*

Nowe technologie informacyjne stanowią nowe wyzwania zarówno dla krajowych systemów ochrony konsumentów, jak i dla europejskiej polityki w tej dziedzinie. Wraz ze wzrostem wydatków konsumentów na zakup usług, które w coraz większym stopniu są dostosowywane do ich indywidualnych potrzeb, należy dostosować przepisy prawa wspólnotowego do zachodzących zmian. Nie bez znaczenia jest tu również możliwość korzystania przez konsumentów z Internetu. Prawa konsumenckie muszą być zagwarantowane dla klientów usług kupna, sprzedaży, wynajmu czy transakcji zawieranych za pomocą komputerów. Wszelkie nowe przepisy z zakresu e-biznesu dotyczące na przykład podpisu elektronicznego były przyjęte z uwzględnieniem nie tylko możliwości technicznych, ale w znacznej mierze pod kątem ochrony praw konsumentów.

★ *Negocjacje Polski z Unią Europejską w obszarze dotyczącym ochrony konsumenta*

W obszarze negocjacyjnym „Ochrona konsumentów i zdrowia” niezbędne działania dostosowawcze obejmują zarówno harmonizację prawa, jak i wzmocnienie struktur administracyjnych kontroli rynku. *Acquis* w obszarze „Ochrona konsumentów

Jak chronione są prawa konsumenta w UE?

i zdrowia” obejmuje dyrektywy dotyczące bezpieczeństwa zdrowotnego i ekonomicznego konsumentów. Dyrektywy te zawierają katalog praw konsumenckich, których realizację ma gwarantować każde państwo członkowskie w drodze wprowadzenia odpowiednich regulacji prawnych oraz instytucji odpowiedzialnych za ich wdrożenie i stosowanie.

Strona polska w swym stanowisku negocjacyjnym zadeklarowała gotowość przyjęcia i wdrożenia *acquis* przedstawionego jej w rozdziale „Ochrona konsumenta i zdrowia” do momentu uzyskania członkostwa w Unii Europejskiej. Niezbędne działania dostosowawcze obejmują zarówno harmonizację prawa, jak i wzmocnienie struktur administracyjnych kontroli rynku oraz pozarządowych organizacji konsumenckich. Zgodnie z deklaracją strony polskiej wdrożenie poszczególnych aktów prawnych UE do prawodawstwa krajowego nastąpi do końca roku 2000, z wyjątkiem dyrektywy 87/102/EWG, której pełna implementacja w części bezpośrednio zależnej od uwarunkowań technologicznych (bankowy systemy informatyczne w kontekście rozpoczęcia nowego stulecia) nastąpi do końca 2002 roku. W ramach harmonizacji strona polska wprowadzi też tryb dochodzenia roszczeń konsumenckich.

★ ★ *Pomoc Unii Europejskiej dla Polski w obszarze dotyczącym ochrony praw konsumenta*

Unia Europejska pomaga w dostosowaniu naszego systemu instytucjonalnego do wymagań sprawnego funkcjonowania rynku konsumenckiego, pomagając w wprowadzeniu takich koniecznych zmian instytucjonalnych jak: budowa infrastruktury instytucjonalnej systemu dochodzenia roszczeń konsumenckich przez wprowadzenie sądów polubownych jako organu, który ma służyć rozstrzyganiu sporów między konsumentami i przedsiębiorcami działającymi przy inspekcji handlowej.

Unia Europejska uczestniczy finansowo w zmianach, które są potrzebne do utworzenia sprawnej ochrony praw konsumenta. Są to przykładowo inwestycje związane z: finansowaniem zatrudnienia nowych pracowników, szkolenia itp. Inwestycje te są finansowane przede wszystkim z programu PHARE.

★ ★ *Polskie instytucje ochrony praw konsumenta*

Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów został powołany do życia na mocy ustawy z dnia 24 lutego 1990 roku o przeciwdziałaniu praktykom monopolii-

Jak chronione są prawa konsumenta w UE?

stycznym. Początkowo nosił on nazwę Urzędu Antymonopolowego. Do jego zadań należało zapewnienie rozwoju konkurencji oraz ochrony przedsiębiorców narażonych na stosowanie praktyk monopolistycznych.

W dniu 1 kwietnia weszła w życie ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. Nr 122, poz. 1319 z późn. zm.). Ustawa ta zastąpiła ustawę z dnia 24 lutego 1990 r. o przeciwdziałaniu praktykom monopolistycznym i ochronie interesów konsumentów (Dz.U. z 1999 r. Nr 52, poz. 547 z późn. zm.). Na mocy tej ustawy do zakresu działania prezesa UOKiK należy między innymi:

- sprawowanie kontroli przestrzegania przez przedsiębiorców przepisów wyżej wymienionej ustawy,
- przygotowywanie projektów rządowych programów rozwoju konkurencji oraz projektów rządowej polityki konsumenckiej,
- opiniowanie projektów aktów prawnych dotyczących praktyk ograniczających konkurencję, rozwoju konkurencji lub warunków jej powstawania, a także ochrony interesów konsumentów,
- przedkładanie Radzie Ministrów okresowych sprawozdań z realizacji rządowych programów rozwoju konkurencji i polityki konsumenckiej,
- występowanie do przedsiębiorców i związków przedsiębiorców w sprawach ochrony praw i interesów konsumentów,
- występowanie do wyspecjalizowanych jednostek i odpowiednich organów kontroli państwowej o wykonanie badań przestrzegania praw konsumentów,
- nadzór nad ogólnym bezpieczeństwem produktów w zakresie wynikającym z ustawy z dnia 22 stycznia 2000 r. o ogólnym bezpieczeństwie produktów (Dz.U. Nr 15, poz. 179),
- inicjowanie badań towarów i usług wykonywanych przez organizacje konsumenckie,
- opracowywanie i wydawanie publikacji oraz programów edukacyjnych popularyzujących wiedzę o prawach konsumentów,
- podejmowanie czynności wynikających z ustawy z dnia 2 marca 2000 r. o ochronie niektórych praw konsumentów oraz o odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną przez produkt niebezpieczny (Dz.U. Nr 22 poz. 271),
- wykonywanie innych zadań określonych w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów lub odrębnych ustawach.

